

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо
осіб, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні кримінального
правопорушення»
(реєстр. № 10356 від 18.12.2023 р.)*

Законопроект має на меті «налагодження взаємодії слідчих, прокурорів із Пенсійним фондом України для врегулювання питань, пов'язаних із виплатою пенсій особам, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні умисного кримінального правопорушення».

У зв'язку з цим, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) пропонується доповнити статтею 281-1 «Інформування Пенсійного фонду України про розшук підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення» і частину четверту статті 374 – інформацією щодо рішення про виплату пенсії.

Законопроект змістовно пов'язаний із проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо особливостей виплати пенсій особам, які вчинили кримінальне правопорушення проти основ національної безпеки, громадської безпеки, миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку» (реєстр. № 10355 від 18.12.2023 р.).

Підтримуючи єдність механізму реалізації законодавчих норм (тобто запровадження взаємодії органів досудового розслідування, суду в кримінальному провадженні і Пенсійного фонду України у визначених законом випадках), вважаємо за доцільне зазначити наступне.

1. Одним із основних положень, на яке насамперед слід звернути увагу є те, що відповідно до рішення ЄСПЛ (від 01 вересня 2022 року № 26922/19, щодо порушення статті 14 Конвенції) припинення пенсійних виплат *засудженим* не порушує статтю 14 Конвенції та статтю 1 Першого Протоколу до Конвенції.

В обґрунтування свого рішення Суд зазначив: для того, щоб виникло питання за статтею 14 Конвенції, має бути *відмінність у поведженні* з особами, які перебувають в аналогічних або відносно подібних ситуаціях (див., серед багатьох джерел, *Khamtokhu and Aksenchik v. Russia* [GC], № 60367 /08 і 961/11, § 64, 24 січня 2017 року); однак не будь-яка відмінність у поведженні буде означати порушення статті 14 Конвенції; Лише відмінності в поведженні, що ґрунтуються на ідентифікованій характеристиці або «статусі», можуть становити дискримінацію за значенням статті 14 Конвенції (див. *Fábián v. Hungary* [GC], § 113); різниця в ставленні є дискримінаційною, якщо вона не має об'єктивного та розумного виправдання; інакше кажучи, якщо вона не переслідує законну мету або якщо немає розумного співвідношення пропорційності між використаними засобами та метою, яку необхідно досягти (див. *Fabris v. France* [GC], № 16574/08, § 56, ЄСПЛ 2013 рік (витяги), *Topčić-Rosenberg v. Croatia*, № 19391/11, § 36, 14 листопада 2013 року, та подальші посилання в ньому). Як висновок – оскільки усі одержувачі СПС (пенсії), включно з тими, хто отримував інші пенсії та/або інші джерела доходу, були позбавлені права на цю допомогу під час ув'язнення, формально до них усіх

ставилися однаково. Отже, акцентовано увагу на рівне ставлення до *усіх засуджених* позбавлення пенсійних виплат усіх засуджених (не за будь-якими категоріями злочинів). Лише *рівне ставлення не є дискримінацією*.

2. Пропонованими змінами до частини першої статті 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у законопроекті № 10355 пропонується позбавити осіб, підозрюваних, обвинувачених у вчиненні ряду кримінальних правопорушень (передбачених статтями 109, 110, 1102, 111, частинами третьою – восьмою статті 111-1, статтями 111-2, 113, 114, 114-1, 258, 258-2, 258-3, 258-5, 260, 437, 438, 441, 442, 447 Кримінального кодексу України) і оголошених у розшук (за пропозицією – і у міжнародний розшук, проте таке поняття не використовує чинний КПК) пенсійних виплат. За умови прийняття такої пропозиції у галузевому законодавстві (що, на нашу думку, має дещо дискримінаційний характер відносно підозрюваних, обвинувачених) органи досудового розслідування, прокурор, суд (суд у законопроекті не названо серед суб'єктів повідомлення Пенсійного фонду) повинні будуть повідомляти Пенсійний фонд про такі випадки.

Проте, слід враховувати, що відповідно до конституційних приписів: громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (стаття 24); особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; *ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину* (частини перша, друга статті 62). Тому виникає питання щодо статусу «позбавлення особи пенсійного забезпечення»: якщо це кримінальне покарання, воно має бути віднесено до системи таких покарань; якщо це захід забезпечення кримінального провадження (відносно підозрюваного, обвинуваченого) є потреба узгодження із механізмом їх застосування. Також незрозуміло, чому пропонований механізм стосується лише пенсій. На нашу думку, обмеження можливостей осіб, які перебувають у розшуку, користуватися грошовими коштами потребує більш узагальненого підходу (не лише при вчиненні тих чи інших кримінальних правопорушень). Наприклад, шляхом блокування користування банківськими (зокрема й пенсійними) картками. Така практика існує у багатьох державах. Цей захід можна віднести до заходів забезпечення кримінального провадження, який застосовуватиметься за рішенням слідчого судді, і який видається більш ефективнішим у досягненні мети розшуку підозрюваного, обвинуваченого.

Стаття 281 КПК регулює питання розшуку лише підозрюваного. Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК (частина друга статті 42 КПК). Про розшук обвинуваченого йдеться в частині першій статті 335 у контексті зупинення судового провадження. У зв'язку з викладеним, логічним є віднесення суду до суб'єктів, що повідомляють Пенсійний фонд про розшук обвинуваченого (за умови прийняття згаданих правил).

У чинному КПК не вживається поняття «міжнародний розшук», не виокремлено його особливості. Тому у пропонованій статті 281-1 оперування цією терміносистемою є некоректним.

3. Частина четверта статті 374 КПК (пункт 2) передбачає, що у резолютивній частині вироку, у разі визнання особи винуватою, зазначається відповідна інформація,

зокрема і ряд рішень суду, що ухвалив вирок. Перелік рішень у законопроекті пропонується доповнити рішенням про виплату пенсії в розмірі, що не перевищує розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, компенсаційних виплат, індексації та інших доплат до пенсії, доплат до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, встановлені законодавством), обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109, 110, 1102, 111, частинами третьою – восьмою статті 111-1, статтями 111-2, 113, 114, 114-1, 258, 258-2, 258-3, 258-5, 260, 437, 438, 441, 442, 447 Кримінального кодексу України, на період відбування покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі.

Якщо обвинувачений визнається винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, суд ухвалює обвинувальний вирок і *призначає* покарання, *звільняє* від покарання чи від його відбування у випадках, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, або *застосовує інші заходи*, передбачені законом України про кримінальну відповідальність (частина друга статті 373 КПК).

Пропоноване рішення щодо пенсії засудженим за вказані кримінальні правопорушення (питання щодо суб'єкта його ухвалення: суд у кримінальному провадженні чи Пенсійний фонд України?) не має кримінального процесуального характеру, перебуває за межами кримінальної процесуальної сфери і не корелюється з іншими рішеннями резолютивної частини обвинувального вироку, наведеними у чинному переліку.

4. У цьому законопроекті не відображено пропозицію проекту закону № 10355, за якою у разі закриття кримінального провадження чи виправдання особи, обвинуваченої у вчиненні зазначених вище кримінальних правопорушень, їй виплачуються усі зупинені пенсійні виплати (частина третя статті 46 Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у редакції проекту № 10355). Тобто не «віддзеркалено» дій прокурора, суду у таких випадках – повідомлення Пенсійного фонду України.

5. У разі внесення законопроекту, проекту іншого акта, прийняття якого призведе до зміни показників бюджету (*надходжень* бюджету та/або витрат бюджету), суб'єкт права законодавчої ініціативи *зобов'язаний* додати фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) (частина третя статті 91 Регламенту Верховної Ради України). Тож законопроект потребує фінансово-економічного обґрунтування.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*